

IX. 302/1936-37. - 4900 - 1937. máj. 22. - vegyes - sztkb.
" 31/1937-38. - 5.065 - 1937. IX. 30 - tételcs - iam.
X. 140/1938-39. - 5.578 - 1939. II. 27 - iam. - sztkb.
5673 - 235/1938-39 - " - V. 26. - történeli - optk.

Biharmagybagó, Bihar. 1914. jan. 25. ref.

aratisi, átirat : 1176 1938-39. jny.

Ucs. 1939. VI. 1.

64
1938-39.

A DEBRECENI E. KÖL. TUDOMÁNYI TUDOMÁNYI KARA
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA

1016 138/339 szám.

Érk: 1939. évi április hó 26 n.

Előta:

dr. melléklet. Utalás:

Bíralatra kiadatik:

Először 1939. ápr. 26. napján
Dr. Kovács Andor
Dr. Boróhy Ferenc
professzor uraknak.

Debrecen, 1939. ápr. 26.

E. Kozarm. Lbs.
Kovács
Boróhy
e. i. de...

1016/1938-39

ABOLITIOS REFORMTÖREKVÉSEK ÉS A HALÁLBÜNTETÉS
A THERESIANATOL A BTK-IG.

Büntetőjogi értekezés.

Irta: Darabos Pál

Franciaországban az elmúlt századok folyamán a bünygyi igazságszolgáztatást a királyi hatalom erősítésének eszközévé tették. Ugyanilyen törekvések mutatkoztak Németországban is s emellett a szak-tudomány is támogatta azt az irányzatot, amely a halálbünytetést tartotta a rendes bünytetési nemnek.

Magyarországon ex lege ugyanez volt a helyzet, azonban de facto különbség állott fenn. Ugyanis a magyar földesur - ha nála kegyetlenség és könnyű-vérűség mutatkozott is olykor - rendszerint elnézőbb volt többek között azért, mert ha súlyos bünytetést mondott ki, önmagát fosztotta meg a jobbágy munkae-rejétől.

Ide vezethető vissza, hogy annyira elter-jedt a botbünytetés, mely hatásos volt anélkül, hogy a munkaerőt kevesbbítette volna s emellett legjobban kifejezésre juttatta az uri hatalmat a jobbágy fölött.

A városokban a lelkészek járultak lényegesen hozzá az igazságszolgáltatás enyhébbé tételéhez. Különösen a protestáns városokban a városi és felekezeti adminisztrációval az igazságszolgáltatás teljesen összenőtt. Ilyen befolyás alatt az igazságszolgáltatás éppugy mint a megyékben célszerűségi tekintetekkel volt telítve. A város leginkább csak a maga területét akarta büntettektől és büntetésektől mentesíteni. A garázda gonosztevőt kitiltották, ha elment, nem törődtek többé vele, csak amikor vissza mert jönni, bántak vele keményebben. Leginkább a városokban fejlődtek ki ilyen körülmények között a feltételes ítéletek és megkövetések, mely utóbbiak rendszerint lelkészi asszisztencia mellett folytak le. A feltételes ítéletek egyik egészen különös fejleményét képezik a magyar jogéletnek. A feltételes ítéletek, amelyek ugyszólván minden bűncselekményre alkalmaztattak,

lényegesen leszállították a szigort s patriar-chiális jelleget adtak a bíróságoknak.

Lényegesen közrejátszott az igazságszol-gáltatás enyhébbé tételére az is, hogy az ország központi hatóságai, ha már nem tudtak az egész igazságszolgáltatásra befolyást gyakorolni, legalább azt tűzte ki feladatául, hogy a halálbüntetés te-kintetében ellenőrizték az uri széket és a törvényha-tóságokat. Folyton érkeztek a rendeletek, hogy ha valamely ítélet halálbüntetést mond ki, azt végrehajtás előtt fel kell terjeszteni a kancelláriához. A kancellária természetesen a tulkapá-sokat akarta meggátolni s legalább a helyrehoz-hatatlan büntetési nem ellenőrzés nélküli alkal-mazását akarta kivenni a helyi hatóságok kezéből.

A kancellária törekvésének azonban az lett a következménye, hogy a halálbüntetést nem

igen alkalmazták.

A hivatalból való felterjesztés kötelezettségének bizonyos büntetési nemre való szorítása minden körülmények között azt szokta okozni, hogy az illető büntetési nem alkalmazása ritkábbá válik. De még sokkal inkább így kellett hatnia e rendelkezésnek nálunk, hol a legnagyobb féltékenységgel észlelték a megyék a központi befolyás folytonos növekedését.

Ezenkívül az uri székek és a megyék által vitt perekben a tényállás sem volt annyira kidolgozva és felderítve, s az iratok sem voltak olyan rendben, hogy a pert szívesen bocsátották vona a hivatalnokok felülbirálata alá.

Ami a külföldi gyakorlatot illeti, erre jellemző az ártatlan toulousi kereskedőnek /Jean Calas/ 1762-ben történt kerékbetöretése.

Ez egyben az abolifionista mozgalom megindulásának kezdetét jelentette.

A 27 éves Cesare Beccaria márki 1764-ben Monacóban megjelent munkájában - Dei delittie e delle pene - korának uralkodó hivatalos felfogásával szemben határozott állást foglalt a halálbüntetés alkalmazása, a társadalomnak rávonatkozólag érvényesített joga ellenében s annak jogosultságát csak két feltétel alatt ismeri el.

1./ Ha a nemzet biztonsága kívánja a bűnös halálát, mert élete veszedelemmel fenyegeti a megállapított kormányformát, midőn a nemzet azon a ponton áll, hogy szabadságát visszanyerje, vagy elveszítse, vagy az anarchia idejében, ha a főrvények helyét az általános rendbontás foglalja el és 2./ ha a halálbüntetés végrehajtása az egyetlen eszköz, mellyel az embereket bűntények elkövetésétől visszatartani lehet. Minthogy pedig az utóbbi felté-

telt a tapasztalat meghazudtolja és az államhá-
szervezett társadalomnak a szerződéses államelmé-
let alapján - azt az egyetlen esetet kivéve, mi-
dön az állami lét kérdése forog kockán - nincs
is joga az emberi élet kioltására, Beccaria arra
a következtetésre jut, hogy a halálbüntetés sem
nem szükséges, sem nem jogos, sem nem hasznos,
ennélfogva azt a közbűncselekmények tekintetében
meg kell szüntetni.

Ugyanebben az időben Franciaországban
Voltaire, Ausztriában pedig Sonnenfels küzdött a
bécsi egyetem katedrájáról és az irodalomban a
halálbüntetés ellen. Ellenállást fejtett ki Bécsben
Kaunitz herceg is a Theresiana életbeléptetése
és így a halálbüntetés és tortura további fenntar-
tása ellen.

A Constitutio Criminalis Theresiana a-
zonban 1768-ban Ausztriában és nálunk is életbe-

lépett.

Ez a törvénykönyv a halálbüntetésről, a poena ordinariáról a következőket tartalmazza.

1.§. Die in diesen Erblanden übliche Todestrafen sind zweierlei die härte in überschweren, die gelindere in schweren Verbrechen.

2.§. Die härtere beschehen erstlich: durch das Feuer mit lebendiger Verbrennung, oder wenn die Umstände eine Linderung zu geben, mit vor heriger Enthauptung des Missethätters. Andertens: durch das Virtheilen. Drittens: durch das Radbrechen von untenhinauf, oder von obenherab. Wobei anzumerken, dass wenn auf die lebendige Feuerstraffe, oder das Radbrechen von untenhinauf zu erkennen befunden wird, der Vorfall allemal an das Obergericht einzuberichten, und der diesfällige Beschued: ob, und welchergestalten einem bussfertigen armen

Sünder zu Abwendung der Verzweiflung eine Milde-
rung in Vollziehung des Urtheils angedeihen möge?
abzuwartenseie.

4. §. Zur Gattung der härteren Todesstraf-
fen gehören auch die sonst gemeine Todesarten,
wenn dieselbe nach Schwere der Umstände durch
erstbemeldte, oder andere übliche Straffzusätze
verschärfet werden: als durch Verbrenn- oder
Durchpfählung des todten Körpers, durch Flechtung
des Körpers, wenn es ein Mann ist auf das Rad,
mit oder ohne einem hierüber aufgericht-kleinem
Galgen: durch Handabschlagung mit-oder ohne Auf-
steckung des Kopfs, oder Kopf und Hand allein auf
ein Rad, oder Pfahl. oder Auheftung der Hand an
den Pvranger.

5. §. Einige härtere Todesstraffen, als
das Ertränken das Schinden, das lebendige Vergaben,

das lebendige Pfählen etc., wie auch das Viertheilen, und Radbrechen der Weibsbildern sind in diesen Landen nicht gewöhnlich, esist sich auch deren künftig nicht zu gebrauchen, ebenalso ist sich auch des Spiessens noch ferners zu enthalten.

6.&. Die gelindere, oder gemeine Todesstraffen beschehen durch den Schwertschlag und den Galgen ohne eine beigefügt-anderweite Straffverschärfung. Das Henken jedoch ist in Ansehen der Weibspersonen nicht gebräuchig, sondern dieselbe werden an statt des Strangs mit dem Schwert hingerichtet.

Az egyre jobban térthódító humanista szellem a Theresiának kegyetlen halálbüntetési és könyörtelen kinzási rendszere ellen egyre erősebben megújuló támadásokat intézett, amelynek eredménye az lett, hogy először a tortura kérdésében 1775-ben Mária Terézia megbizta Józsefet "mint aki jogot tanult" hogy határozzon a kivallatás eltörlése vagy

megtartása felett. József a vélemények meghallgatása után a teljes eltörlést mondotta ki.

A tortura megszüntetése iránti rendelkezése nem érte volna el célját, ha a halálbüntetés megtartatik régi terjedelmében.

Az anyagi büntetőjog ugyanis a halálbüntetést fogadta el mint poena ordinariát, az a bíró pedig, aki a halálbüntetést alkalmazza, mindig arra fog törekedni, hogy beismerésre tegyen szert, mert csak úgy veheti magára a felelősséget az irreparabilis halálbüntetés alkalmazásáért, a beismerés kicsikarására való törekvés pedig magával hozza a torturát.

Midőn József 1775. aug.13-án a tortura megszüntetése iránti javaslatát papírra vetette, egyszersmind odaillesztette a megjegyzést, hogy a halálbüntetés megszorítására is meg kellene tenni a kellő intézkedéseket.

A tárgyalások errenézve külön indultak

meg és hosszas hánya-vetés után 1787-ben a Jozefinikus Btk. a halálbüntetést megszüntette a Monarchia egész területén.

A tőkérdés természetesen az volt, hogy milyen büntetési nemmel kell pótolni a halálbüntetést.

Lényeges jelentőségű, hogy József nem azért vélte kiküszöbölendőnek a halálbüntetést, hogy egyhítsen a rendszeren, hanem mivel a halálbüntetés végrehajtását kevésbé elriasztónak tartotta a jelenlévőkre nézve.

Szerinte egy pillanatnyi bár-milyen súlyos malum, nem riaszt el, ellenben hosszas szenvedés igen.

József a torturát, mely a vallomás nyeresére irányult, perhorreszkálta, de nem büntetési kínzást, mivel azt tartotta, hogy a büntetés remélése igen sok embert riaszt el a büntettek elkövetésétől. Ezért mondotta ő ki a lesúlyosabb szabadságvesztés büntetéseket, vagy a még súlyosabb hajóvontatást.

A fogolynak szerinte rabkenyeret és vizet kell adni, fekhelyül pedig deszkát s e mellett még erősen dolgoznia is kell. A bélyeget az arcára sütik, hogy mindenki, akivel találkozik, azonnal tudja, hogy súlyosan megbüntetett emberrel van dolga.

Egy Reniger nevű stájer paraszt 7 éven át hat kegyetlen rablógyilkosságot követett el csekély pénzösszegekért s József a bíróságok által kiszabott halálbüntetés helyébe azt rendelte el, hogy a vádlottat meg kell bélyegezni, 3 egymást követő napon loo botütést mérni rá, azután életfogytig tartó börtönben leláncolva kenyér és vízre kell szorítani és minden évnegyedben a közönség előtt megbüntetni./1786/.

Ugyanazon évben Aradmegye terjesztette fel két rablóvezér halálos ítéletét s utalt arra, hogy a miatt szaporodnak a rablások, mivel elterjedt a hír, hogy a halálbüntetés meg van szüntetve. József a halálbüntetést átváltoztatta megbélyegzéssel összekötött botütésre, ezenkívül vagy láncosfogságot

kapjanak, vagy hajóvontatásra alkalmaztassanak. Ugyancsak a magyar udvari kancellária terjesztette fel Schlüssel Teréz nevű pozsonyi nő ítéletét, ki szülőit, gyermekeit és férjét megmérgezte. József életfogytig tartó láncos fogságot kenyér és víz ^emllett, továbbá a büntetés kezdetén háromnaponként 30 nyilvános botütést határozott alkalmaztatni.

Ami a hajóvontatást illeti, arról a bécsi legfelső igazságügyi hatóság ezeket írta: "hogyan rettenetes ez a büntetés, elképzelni se lehet. 46 büntetett közül, akik félévvel ezelőtt átadtak, már csak 26 van életben, az éheztetés folytán elgyengült /ausgemergelt/ fegyenceket a hajó elé fogják, kényszerítik őket a mélységessárban vagy vízben menni, ha egyik vagy másik kimerülve leroskad, otthagyják gondozás nélkül. Ezek a fegyencek sohasem váltanak ruhát, s az éjjelt mindig a szabad ég alatt töltik leláncolva."

József szigorát azonban az elítéltekkel szemben leginkább jellemzi a következő döntése, mely 1783-ból származik. A bécsi egyetem orvoskara előterjesztést tett az ellen, hogy a megbélyegzés az orr és a két szem közt az arcon történjék, mivel a szem közelében az égetés nagyon is veszélyes, valamivel alantabb kevésbé lesz az. A császár kimondotta, hogy az előbbi határozat változatlanul megmarad, mivel csak az a fontos, hogy az ilyen büntettek lehetőleg szembeötlőleg bélyegeztessenek meg és hogy a bélyeg elriasztó legyen. Különben is olyan emberekről van itt szó, akik az élethez való jogosultságukat elvesztették, úgy-hogy semmi tekintettel nem kell rájuk lenni.

József a halálbüntetést csakis a rögtönbirósági eljárásban hagyta meg.

A halálbüntetés eltörlésénél hatással volt rá Lipót herceg, aki ebben az időben 1786-ban szüntette meg Toskanában a halálbüntetést.

Magyarországon a halálbüntetés megszüntetésének kérdését a Karok 1790-ben ignorálták és a halálbüntetés ismét elfoglalta helyét a magyar igazságszolgáltatásban.

Egyébként az 1792-i Btk. javaslata összesen csak hat esetre fogadja el a halálbüntetést és ezekre nézve is olyan klauzulákat állított fel az alkalmazást a legritkébb esetekre szorították volna.

Ez a javaslat a principiák XII. pontjában a halálbüntetés indoklásául az államra nézve az önvédelmet hozza fel. Hogy tényleg fennforog-e az önvédelem esete, azt a körülmények gondos mérlegelésével kell eldönteni. A halálbüntetés súlyosítását az élő büntettedesen kizárja. Kivételes esetekben megengedi a hullának becstelen helyre való kitételét, eldarabolását, vagy pedig az ítélet közétételét.

A principiák XV-XII. a halálbüntetést

a lehető legszűkebb térre akarja szorítani. Ki-
mondja, hogy mortis poenam in nullo alis casu dic-
tandum esse, quam malitia delinquentis grádum e-
um attingente, ut societatis civilis, singulorumque
eiusdem civium securitas, publicusque poenarum om-
nium finis, sine exemplum non aliter, quam morte de-
linquentis obtimeri possit.

Ezen célok elérésére a halálbüntetésle-
hetőleg a büntett színhelyén hajtassék végre. A
végrehajtás módja egyforma legyen.

Modus vero poenam hanc infligendi uni-
formis erit, semperque gladius ratione tali adap-
tus adhibebitur, ut ad mortem condemnatus quam ce-
lerrime et certissime eandem subeat. Ez nem egyéb;
mint a guillotine körülírása.

A halálbüntetésnek 6 esete van, éspedig:

- 1./ nota infidelitatis legsúlyosabb faja. Art. I. 8. §.
- 2./ a seditio legsúlyosabb faja Art. III. 4. §.
- 3./ a hamis vád és hamis tanuzás legsúlyosabb faja
Art. XV. 4. §.

- 4./ gyilkosság Art. XIX.4.§.
- 5./ ismételt rablásos ölés, ha javulásra remény nincs. Art. XXXIV.7.§.
- 6./ többször ismételt lopás, ha mások vagyonának komoly veszélyeztetése forog fenn és javulásra nincs semmi remény. Art. XXXVIII.11.§.

Mint ismeretes, az 1927-i jav, bol nem lett törvény, mert annak felvilágosult eszméi még nem hatották át egészen az emberek gondolkozását és lelkületét. A megyékben inkább csak platonikus vitatkozás folyt e kérdések felett. S midőn 1807-ben az országgyűlésen Nagy Pál a nép állapotának javítása iránt felszólalt, félbeszakították ezen szavakkal: "Non stultiset", jelentőséget a kérdésnek nem tulajdonítottak.

De midőn Nagy Pál az 1825-i országgyűlésen ugyanezt a kérdést szóba hozta, már nem elégedtek meg a gunyos közbeszólással, hanem felháborodva elhagyták a termet, Ez mutatja, hogy időközben az új eszmék

közelebb férkőztek az aktuális politikához és hódításuk nyugtalanította a kedélyeket.

Azok a csekély politikai engedmények, amelyeket az 1792-i munkálatok tettek, most már a veszélyesség színében tűntek fel, s az 1827. országgyűlés megbízásából készült újabb munkálatok határozottan a nivelláló irányzat ellenében foglaltak állást és kimondották, hogy szükségesnek mutatkozik a rendi szervezet megerősítése/constitutionem obvallare/ s ennek egyik segédeszköze az volt, hogy a nemes és jobbágy elleni közvádi per külön szabályoztassék s a jobbágnak a személyes szabadságjogai meg ne adassanak. Így az 1827-i munkálatok politikai tekintetben visszalépést jelentenek.

Ez a javaslat természetesen ismeri a hallálbüntetést és azt vagy gladio carmificis, vagy laqueo hajtatja végre. A halálbüntetés súlyosítását kizárja. Kivételesen súlyos esetekben azonban megengedi, hogy expositio cadaveris vagy suppliká-

tio affecti divulgatio történjék meg.

Itt a halálbüntetésnek 9 esete van, és
pedig:

- 1./Crimen laesae majestatis sen perduellio..Art.
I.5.§.
- 2./nota infidelitatis. Art.II.2.§.
- 3./tumultus és seditio, ha haláleset történt, arra,
aki az ölést elkövette.
- 4./gyilkosság, illetőleg szándékos emberölés Art.
XIII.12.§.
- 5./ Szülők ellen különös kegyetlenséggel többször
ismételt súlyos testi sértés.Art.XVII.5.§.
- 6./Erőszakos nemi közösülés, ha a nő halála állott
be.Art.XIX.2.§.
- 7./rablás visszaesésben, ha kegyetlenséggel követ-
tetik el,vagy ha emberöléssel kapcsolatos.Art.XXI.2§.
- 8./Az istentiszteletre szánt tárgyaknak templomból
való ellopása. Art.XXII.7.§.
- 9./A gyújtogatás legsúlyosabb esete.Art.XXVI.4.§.

A javaslatot 1830-ban kidomatták s a nádor mintegy az ország közhangulatának kikémlése végett székküldötte azokat megbeszélés végett a megyéknek.

Mert a közhangulat sajátyszerű szimptomákat mutatott.

Időközben ugyanis megjelentek Széchenyi tollából a Hitel és a Világ s ezek teljesen új irányban terelték a magyar politikát.

1833-ban megjelent a Stadium, amely részletesen foglalkozik a büntetőjogi kodifikációval is. Kiindulási pontja itt a törvény előtti egyenlőség. A testi büntetésnél azonban kijelenti, hogy ez a jobbágyra nézve "ha belőle minden becsület és nemes érzés kihalt" igenis alkalmazható. A halálbüntetés kérdését itt felveti és némi habozás után ki mondja, hogy fenntarthatónak véli, itt sem engedve meg azonban, hogy véletlenség folytán, vagy ügyetlenség miatt egyiknél kegyesebb, másiknál kevesebb kegyes legyen a kivégzés, mint ez a fejtételnél és akasz-

tásnál előfordul, a legcélibírányosabb tehát az agyonlövés volt. Élesen kikel a kiváílatás ellen is .

Sokan voltak azonban, akik Széchenyi álláspontjainál már jóval előbbrehaladtak a humanista büntetőjog eszméinek keresztülvitelében.

Nagy irodalmi és hírlapi csaták indultak meg, melyeknek célja a büntetőjogi teljes jogegyenlőség, a tortúra és testi fenytés megszüntetése, a börtön-ügy teljes revíziója és a halálbüntetés eltörlése volt a célja.

A magyar tudományos akadémia is bevonatott a mozgalomba, Még 1839-ben Szalay László indítványára az akadémia a következő pályakérdést tűzte ki:

"Határoztassék meg a büntetés értelme és célja, adassanak elő annak biztos elvei s ezeknek alkalmazható nemei. Fejtessék meg, találhat-e köztük helyt a halálbüntetés és mely esetekben, miképpen és milyen sikerrel alkalmaztatott ez a

régi és újabb népeknél, különösen hazánkban".

Hogy a kérdés milyen nagy érdeklődést keltett, mutatja az, hogy 12 pályamunka érkezett be. A bírálók voltak Szalay László, Stettner György, és Szlemenics Pál. A díjzat az 1841-i nagygyűlésen Szemere Bertalan munkájának ítelték oda s megdicsérték Sárvári Jakab munkáját.

Érdekes megemlíteni, hogy egyedül a szoros értelemben vett jogi irodalom nem működött közre az országos munkában. A jogászkar tartózkodásának talán leginkább az volt az oka, hogy a század első felében jogi iskoláink nem töltötték be hivatásukat. Az egyetemeken a helyhatározótanács által kötelezően megállapított tankönyveket tanították. Az előadások latin nyelven folytak, a tankönyvek is rendszerint latin nyelvűek voltak. Ami pedig azok tartalmát illeti: ez vagy a fennálló törvények és rendeletek száraz felsorolásából állt, vagy pedig a német könyvek latinra fordított

kivonata. Egyetlen egy kivétel van és ez Frank munkája. A büntetőjogra nézve Szlemenits tankönyve bevezető részében meg arról elmélkedik, hogy a büntető jogot nem kellene-e fővezető jognak, vagy vérhatalmu törvényszéki jognak nevezni.

A helyzet tarthatatlansága az 1839-40-i országgyűlésen megindította a kodifikáció munkáját. Siettetette a kodifikáció ügyét az is, hogy a Weselényi Miklós ellen, továbbá az országgyűlési ifjak s végül a Kossuth Lajos ellen indított politikai perekben az ország régi törvényei nem adtak kellő oltalmat a vádlottaknak.

Mínthogy az ellenzék tagjai nagyon jól tudták, hogy a politikai deliktumokat illető speciális törvények hozatalát a kormány és a konzervatívok megghiusítanák, ez egy okkal több volt arra, hogy belemenjenek a büntetőjog általános kodifikációjába. Meg voltak győződve, hogy az új törvényekben úgy az anyagi jog, mint az eljárás tekintetében a politikai perek számával garanciák lesz-

nek szerezhethők.

Deák Ferenc kifejezést ad ennek a gondolatnak, midőn az 1840 -i követjelentésben azt mondja, hogy a büntetőtörvények tárgyalásának a nemzet jussainak legkisebb sérelme nélkül tanácskozás alá vétethetnek majd ama törvények is, amelyek a felségsértésnek és hűtlenségnek eseteit s a politikai vétségek egyéb nemeit tárgyalják.

Míg az ország-gyűlésa megbízást egyenesen a Btk. kidolgozására adta, a kancellária a börtönügyet helyezte előtérbe s a kodifikációt az 1827-i javaslat revíziójára kívánta szorítani. Ugy látszik attól féltek Bécsben, hogy a kodifikáció nagyon nagyon is messze talál menni az átalakításban. A reformokat ők kétségtelenül akarták, a jobbágysorsán is javítani akartak, de azt hogy a kodifikáció teljesen aláássa a rendi alkotmányt, mégsem akarták előmozdítani. Így jött létre az 1840: V. t.c. szövege, amely nem egyéb mint kompromisszum az or-

szágbeli és a bécsi felfogás között.

A kompromisszum azonban csak a törvény szövegében van meg, a viszonyok sajátyszerű fejlődése folytán az elkészült javaslat tultette magát a törvény korlátaian.

Igy indul meg az a munkálat amely korszakalkotó volta elenére is mint be nem fejezett alkotás jutott a törvényhozás zsákuccájába.-

Németországban ebben az időben készült az 1839 évi badeni javaslat, amelyben a halálbüntetésnek mint abszolút büntetésnek 17 esete van:

1./ a gyilkosság, ide tartozik az az eset is midőn valaki megfontolással határozta el az ölést, de felindulásban követte el. /183.§./

2./a kitétel , ha azon határozott vagy határozatlan szándékkal történt , hogy a kitett személy megölessék- ha a halál be is állott. - /241.§./

3./ a hamis tanuzás, ha miatta az ártatlan, vagy kevésbé súlyos büntetést érdemlő vádlott kivégeztetik./447.§./

4./ a halálos testisértés ha az mérgezés által okoztatott /!/218.§.

5./az erőszakos nemi közösülés, ha a cselekmény halált okozott és ez a tettes határozott vagy határozatlan szándékául betudható. /296.§./

6./a rablás, ha az erőszak halált okozott és a cselekmény ezen következése a rabló határozott, vagy határozatlan szándékának betudható. /373.§./

7./a gyujtogatás, ha ez alkalommal ember vesztette életét és ez, mint a gyujtogatás valószínű eredménye előrelátható. /509.§./

8./vizáradás okozása, ha a cselekmény folytán ember vesztette életét és a cselekmény a tettesnek határozott vagy határozatlan, vagy határozatlan szándékául betudható. /517.§./

9./a lázadás: vezetők és felbujtók halállal büntettetnek, ha megfontolt ölés követtetett el és a vezetőknek vagy felbujtóknak ezen cselekménye

határozott vagy határozatlan szándékául betudható.

10.a jogosulatlanul vadászó halállal lakól, ha a vadászatra jogosultnak vagy erdésznek ellenáll és ezalkalomból ölést vagy testisértést követ el.

11.kutak vagy áruk szándékos megmérgezése, ha a cselekmény következtében halál vagy súlyosabb testisértés állt be. /219.§./

12.a nagyherceg személye ellen elkövetett súlyos bántalmazás. /554.§./

13.felségsértés a nagyherceg ellen. /533-536/.

14. felségsértés a nagyhercegség területe ellen./534./

15. felségsértés a nagyhercegség alkotmánya ellen. 538.§./

16. összeesküvés /539.§./

17. hűtlenség a nagyhercegség vagy a német szövetség ellen. /544, 547.§./

Az indokolás főérve a halálbüntetés mellett a kö-

vetkező: "Der Beweis, dass die Todesstrafe entbehrt werden könne, wird nur dann auf überzeugende Weise erbracht sein, wenn die Verbrechen nicht mehr vorkommen, bei welchen das Gesetz sie gedroht hat". Tehát akkorra helyezi kilátásba a halálbüntetés megszűnését, ha mindezek a deliktumok meg fognak szűnni. Az, hogy más büntetéssel sújtassanak az indoklás eszmekörén kívül esik.

Az 1843.évi porosz javaslat szerint a halálbüntetés kétféle: egyszerű és minősített. A minősítés abban áll, hogy az elítéltet a végrehajtás helyére hurcolják. A törvényben megjelölt eseteken kívül minősített halálbüntetéssel sújthatók azok a halálbüntetéssel pönalizált bűntettek, melyek nagyon súlyosító körülmények közt követettek el, vagy különös elvetemültségből és gonosz érzületből eredtek.

A halálbüntetésnek itt 11 esete van:

1. felségsértés / ha a király személye ellen fordul, minősített halálbüntetés /141, 144 §./
2. hazaárulás /157.§./
3. a király tetteleges megsértése /164.§./
4. gyilkosság /szülő és hitvesgyilkosságra minősített halálbüntetés/
5. emberölés az apán, vagy anyán elkövetve./301.§./
6. más bűncselekmény alkalmából elkövetett ölés. /302.§./
7. mérgezéssel ölés, habár nem ölési szándékkal 307.
8. a kitétel legsúlyosabb esete. 317.§.
9. a rablás legsúlyosabb esete,
10. a vizáradás legsúlyosabb esete 524.§.
11. a gyújtogatás legsúlyosabb esete.

Az 1810.évi francia Code Penale a felvilágosult abszolutizmus szellemét és az elrettentési

elmélet tükrözi vissza. Beccaria tanai inkább érvényesültek ugyan benne mint a német törvényekben, de különösen a halálbüntetésnél Napoleon vaskeze meglátszott rajta.

A halálbüntetés megszüntetésének problémáját a francia törvényhozásban 1791-ben sikertelenül vetették fel. Néhány év múlva törvény mondotta ki:

a dater du jour de la publication de la paix generale, la peine de mort sera abolie dans la republique francaise.- Csak ígéret maradt.

Midőn pedig 15 évvel később az államtanácsban előkészítették a büntetőtörvénykönyvet a halálbüntetés megszüntetésének kérdését fel sem merték hozni. Még a minősített halálbüntetés is fenntartatott, amennyiben az 1810-i törvény kimondja, hogy a szülőgyilkos jobbkeze a kivégzés

előtt vágassék le.

Reformot hoz az 1832.évi novella. Megszünteti a minősítést s csak azt hagyja meg, hogy:

le coupable condamne a mort pour parricide sera conduit sur le licu de l'execution, enchemise, nu pieds, et la tete couverte d'un voile noir: il sera expose sur l'echafaud pendant qu'un huissier fera au peuple lecture de l'arret de condamnation, et il sera immediatement execute a mort.

A novella tetemesen kevesbbiti a halálbüntetések eseteit, amelyek a következő 8 esetre alkalmazandók:

- 1./ hazaárulás 75.§. 83.§.
- 2./ felségsértés 86.§.
- 3./ polgárháboru keltése 91.§.
- 4./ hivatalnokok összeesküvése az állam ellen 125.§.
- 5./ a pénzhamisítás legsúlyosabb esete 132.§.
- 6./ gyilkosság, apa vagy anya megölése, gyermek-

ölése, mérgezés 302.§.

7./ gyujtogatás legsúlyosabb esete 437.§.

Az 1832.évi novella enyhítést tartalmaz abban a rendelkezésében is, hogy ha az esküdtek enyhítőkörülményeket látnak fennforogni, a bíróság nem szabhatja ki a halálbüntetést. Ez az a tétel, amely a francia rendszert megkülönbözteti a többitől.

A halálbüntetés megszűnt abszolút büntetés lenni: esetről-esetre dől el, hogy van-e helye alkalmazásának, vagy nincs.

Ilyen európai büntetőjogi légkör közepette született meg a mi 1843-as javaslatunk, amely éppen a halálbüntetés eltörlése miatt nem válhatott törvénné, ugyanis a főrendek és az udvar főképp ezért akadályozta meg törvényté válását.

Annak, hogy csak javaslat maradt,

okát sokan abban látják, hogy Deák Ferenc, aki egyébként a javaslatot szövegezte, a Zala megyei politika események miatt nem vett részt az 1843-as országgyűlésen. Az ő bölcs szelleme, amely képes volt minden ellentét és nézeteltérés kiküszöbölésére, keresztül tudta volna vinni, hogy törvénnyé válják.

Mint ismeretes, ennek a javaslatnak 8.§-a a büntetések nemei között nem sorolja fel a halálbüntetést, hanem helyette mint legsúlyosabb büntetésnemet az életfogytig tartó rabságot hozza fel.

Az életfogytig tartó rabság 6 esetben szabható ki:

- 1./ gyilkosság legsúlyosabb esetei 110.§
- 2./a párviadal legsúlyosabb esete /ha halál állott be/ 175.§.

3./az erőszakos nemi közösülés legsúlyosabb esetei /204.§./

4./a gyújtogatás legsúlyosabb esetei
391.§.

5./a vizáradás-okozás legsúlyosabb e-
sete /402.§./

6./ragályos betegségek szándékos ter-
jesztésének legsúlyosabb esete.

....elmúlt néhány év, bekövetkezett
1848.

Európa minden parlamentjében a halál-
büntetés megszüntetésével foglalkoznak. A fran-
cia parlamentben Victor Hugo hallatja szavát a
teljes abolicio mellett, s a megszüntetés a po-
litikai bűnügyekre nézve keresztülmegy. A frank-
furti nemzetgyűlés kimondja a halálbüntetés meg-
szüntetését a porosz országgyűlés óriási többsé-
ggel szintén a teljes eltörlést. Bécsben is
erős mozgalom támad a halálbüntetés megszünte-
tése mellett. A parlament kimondja az eltörlést

a politikai bűnügyekben. A hivatalos lap pedig jun.2-án kijelenti, hogy addig, míg a törvényhozó hatalom nem határoz végleg a halálbüntetés kérdésében, a császár nem fogja megengedni, hogy a halálbüntetést akár csak egy esetben is végrehajtsák.

A magyar törvényhozásnak tehát néhány évvel ezelőtt még teljesen izolált álláspontja általánosan elfogadottá lett.

S Deák Ferenc igazságügyminiszter nem nyújtja be az 1843 óta készen lévő javaslatait. Szalaynak azt írta a Frankfurtba, hogy néhány módosítást kellene még a munkálatokon tenni, s nincs embere, akire ezt a munkát bízna, pedig nagy bajnak tartja, ha a kódex a jelen körülmények között elmarad.

Valószínű, hogy Deák nem látta tanácsosnak a halálbüntetés és az esküdtszék kérdésének felvetésével még nehezebbé tenni a politikai hely-

zetet.

Ujabb 12 év múlva Deák Ferenc az Ország-bírói Értekezleten indítványozza, hogy az osztrák Btk. helyébe ne az 1848 előtti magyar gyakorlatot fogadják el, hanem az 1843-i javaslatot. Indoklásában utalt arra, hogy ő is helyesli a büntető-törvények szigorát, de legyenek a törvények lehetőségig határozottak, minden önkényt kizáróak és olyan világosak, hogy azokból az önkény, vagy a rosszakarát hurkot ne készíthessen az ártatlan polgárok nyakára s az állam oltalmának ürügye alatt ne használhassa azokat eszközül politikai célok kivitelére.

A kormány azonban erre nem volt rábírható s az indítvány mellőztetvén, a halálbüntetés elmaradt.

Később 1867-ben Horváth Boldizsár megbízta Csatskó Imrét kir. táblabíró, hogy tegye meg az 1843-as anyagi javaslaton a legszükségesebb módosításokat, hogy a javaslat a képviselőházban

benyújtható legyen. Ez a munkálat azonban nem jutott a törvényhozás elé.

A 70-es évek idején Deák Ferenc és Csemegi Károly tanácskozásokat folytattak a büntetőjogi kodifikáció felett. Megállapodás jött létre köztük a halálbüntetés kérdésének megoldása tekintetében.

A Dinasztiával való kiegyezés nemcsak közjogilag, de büntetőjogilag is tehát Deák közreműködésének köszönhető. Az 1878:V.tc. foglalja magában a halálbüntetést illetően a kiegyenlítő formulát, amelyben a nemzet és a Dinasztia megegyezett.

Magyarországon a bíróságok kezébe van letéve annak a nagy kérdésnek a megoldása, hogy a halálbüntetés alkalmazást nyerjen-e. Ezt a jogot más országokban a kegyelmezés útján egyedül az uralkodó gyakorolja.

Tartalomjegyzék:

Abolitios reformtörekvések és a halál-
büntetés a Theresianától a Btk-ig.

Forrásmunkák:

Deák F: két követ jelentése az 1836 és 39-40 orsz. gyűlésről Bpest.

Desseffy Aurél gr: Néhány nevezetes drb. hátrahagyott munkáiból. Bpest 1843.

Wlassics: Deák Bpest 1923.

Bleuer Samu: Deák F. mint criminalista Bpest 1848.

Eötvös József: Reform. Lipcse 1846.

Fayer L.: Az 1843-i b. jav-ok ag. gyűjteménye Bpest. 1900.

Végh Ö.: A Btk. revíziója és a halálbüntetés Jogi k. 1889.

